

Att läsa är också en sport

Rapport och utvärdering

Lotta Aleman och Malin Ögland

Regionbibliotek
Stockholm

Innehåll

Rapport	3
Projektets mål	3
Produktion av utställning och material	4
Matchning SISU-distrikt och bibliotek	5
De lokala projekten	5
Tullinge bibliotek i Botkyrka	6
Ulricehamns bibliotek	6
Surahammars bibliotek	7
Dragonskolan i Umeå	7
Utvärdering	9
Projektrapporterna	9
Före-efter-enkäter till arrangörerna	9
Enkäterna till barnen	10
Telefonintervjuerna	10
Diskussion	12
Sammanfattande slutsatser	14
Bilaga 1. Produktion av utställningen	15
Bilaga 2. Om utställningen...på Riksidrottsmuséets webbsida:	16
Bilaga 3. Enkäterna till arrangörerna	17
Bilaga 4. Sammanställning av enkäterna till barn och ungdomarna	20
Bilaga 5. Intervjufrågor angående samarbete	23
Bilaga 6. Sammanställning av lästips från deltagande barn och ungdomar	24

Rapport

Riksidrottsmuseet har producerat en utställning, med temat Läsande idrottare i samarbete med Regionbibliotek Stockholm och SISU Idrottsutbildarna. Utställningen har vandrat runt till bibliotek på olika platser i landet. De lokala biblioteken, SISU och idrottsföreningar skulle tillsammans ordna program och aktiviteter i anslutning till utställningen.

Projektets mål

Målet är att:

- Locka till läsande och samtal om böcker bland läsovana ungdomar och unga vuxna.
- Lyfta fram läsande manliga förebilder genom att visa på idrottare med läsintresse.
- Ge exempel på samarbeten, nationellt och lokalt, för att nå fler läsare.

Projektets väntade effekt:

- Förändrade attityder till läsning och manlighet
- Fler läsande män och därmed fler manliga läsande förebilder
- Lyfta fram hur läsning kan stärka självkänslan

Styrgrupp har varit Lillemor Lindell (Riksidrottsmuseet), Åsa Gerdes (SISU), Krister Hansson och Lotta Aleman (Regionbiblioteket). Lotta Aleman har också fungerat som projektsamordnare. Malin Ögland (Regionbiblioteket) har följt och utvärderat projektet.

SISU idrottsutbildarna förde diskussioner med sina distrikt och Regionbibliotek Stockholm kommunicerade med bland annat länsbiblioteken för att identifiera lämpliga bibliotek. Projektbibliotek blev: Tullinge bibliotek i Botkyrka, Ulricehamns bibliotek, Surahammars bibliotek och idrottsgymnasiet Dragonskolan i Umeå.

- En utställning producerades
- Varje delprojekt fick en pott på 20 000 för aktiviteter och program. Dessa aktiviteter utformades efter lokala förutsättningar.
- Åtta bokväskor utrustades för att användas av tränare och lag.
- Affischmallar, flyers och annat informationsmaterial för att underlätta den lokala marknadsföringen har tagits fram

Foto: Niklas Bergquist

Produktion av utställning och material

Riksidrottsmuseet producerade utställningen För bakgrund har man läst Litteraturutredningens forskningsantologi (*Läsarnas marknad, marknadens läsare*, Statens offentliga utredningar SOU 2012:10) och gjort intervjuer med unga pojkar.

Riksidrottsmuseets intendent Karl Örsans rapport kan läsas som helhet i bilaga 1. Tanken var att utställningen skulle turnéra till fyra orter med livaktiga idrottsföreningar och lämpliga bibliotek. Under projektåret har flera bibliotek gjort förfrågningar om utställningen och den har vandrat vidare till fler platser efter projektets slut. Men det är utställning i kombination med aktiviteter på projektorterna som här rapporteras och utvärderas.

Utställningen är enkel och lättmonterad. Formen är som en prispall, där lägsta steget har sitt höjd. Flera pekskärmar är inbyggda som ger skriven information om läsning och korta filmade intervjuer med kända idrottare. Idrottarna är fotbollsspelaren Henok Goitom, friidrottaren Carolina Klüft, handbollslandslagets tränare Staffan Olsson och simmerskan Maja Reichard. De berättar i utställningen om vilka böcker de tycker är bra och vad läsandet har gett dem. Böcker finns med som dekoration i utställningen, som också har fack att ställa upp böcker i. Hela uttrycket handlar om att läsa kan vara givande och skitkul och att du själv bestämmer vad du vill läsa.

Foto/design: Katti Bauer

Affischmallar, flyers och annat informationsmaterial, som lätt kan spridas, har också tagits fram. Och sportväskor med projektlogga, två per ställe, varav en för vuxna/ledare och en för unga/aktiva. Innehåll till vuxenväskor togs fram av SISU Idrottsböcker och innehållet till ungdomsväskor till klubbarna av respektive projektbibliotek.

Utställningen visades först på Riksidrottsmuseet. I samband med det medverkade också en bibliotekarie från Stockholms stadsbibliotek med aktiviteter och deponerade medier.

MATCHNING SISU-DISTRIKT OCH BIBLIOTEK

SISU idrottsutbildarna förde diskussioner med konsulenter i sina olika distrikt, Regionbibliotek Stockholm kommunicerade med bland annat länsbiblioteken för att identifiera lämpliga bibliotek. Vi ville gärna ha en spridning i landet. Ett antal bibliotek hörde tidigt av sig och ville ha utställningen. Det blev många turer och mycket osäkerhet innan vi hittat och matchat distriktens SISU-konsulenter med kontaktpersoner på biblioteken så att lokala projektgrupper kunde bildas. Problemen handlade om att det var svårt att hitta en kontakt på SISU-sidan, eller att biblioteken inte hade lokalmässiga förutsättningar, eller att biblioteken redan hade liknande projekt med stöd från Kulturrådet.

Det krävdes mycket kommunikation för att förtydliga projektidén, informera om de ekonomiska förutsättningarna, ge praktisk information om utställningen samt att få till en fungerande turnéplan.

De lokala projekten

Bibliotek/distrikt skickade in en enkel projektplan. Den skulle innehålla planerad aktivitet eller program i anslutning till utställningen (program och aktiviteter skulle planeras och genomföras i samverkan bibliotek, SISU och lokal idrottsförening). Vilka som skulle medverka i aktiviteterna. Vilka som skulle bjudas in: lag, sport, åldrar, kön. Och övrigt, som till exempel exponering av olika medier i sammanhanget och marknadsföring. Efteråt skrev de en kort rapport om hur det blev med avseende på ovanstående.

Arrangörer - bibliotekarier, SISU-personal och tränare/ledare - fick inför sitt projekt svara på webbenkät om sitt förhållande till läsning. Man fick en liknande enkät efteråt. Se bilaga 3.

Pappersenkät till barn och unga (i Umeå även studenter) som såg utställningen och/eller deltog i olika aktiviteter. Enkäten modifierades utifrån upplägg på respektive ställe. Se bilaga 4.

TULLINGE BIBLIOTEK I BOTKYRKA

Tre fotbollslag från Tullinge TP anmälde sig till projektet, med sammanlagt 66 pojkar i åldrarna 9, 11 och 13 år.

Kickoff i januari på Tullinge bibliotek. Då var pojkarna inbjudna tillsammans med sin pappa, morbror eller annan man i sin närhet. 55 personer deltog varav 7 var flickor/kvinnor. De fick lyssna till läsambassadören Johan Unenge, ta del av utställningen ”Att läsa är också en sport” och fick chansen att låna sportböcker som personalen tipsade om. Det tipsades framför allt om skönlitteratur som handlar om sport, men även om andra spännande skönlitterära böcker för målgruppen och faktaböcker om träning, idrott och kända idrottare. Man hade också satt upp inspirerande texter om sport och läsning på en skärm. Alla fick en bokpåse som innehöll Zlatanboken som lättläst och en bok av Niklas Krog (”Turk & Ayla” till de äldre, och ”Skogsflickan” till de yngre). I påsen låg förutom böckerna: bokmärken, barnbokskatalogen, bokmärken och ett vykort som ger gratis inträde till Riksidrottsmuseet. De äldre fick också tidskriften Chili. På påsen satt en knapp med texten ”Att läsa är också en sport”. Också tränarna fick en bokpåse med samma böcker som sitt lag. Tränarna fick även en uppsättning material från Sisu per lag som innehåller böckerna ”Så blir du världens bästa coach” och ”Så blir du världens bästa idrottsförälder” och en film Svensk idrott – världens bästa”, med tillhörande diskussionskort.

I februari kom Niklas Krog på besök vid två tillfällen och då bjöds pojkarna in tillsammans med sin pappa eller annan vuxen till Tullinge bibliotek. Då kom 45 pojkar/män och 9 flickor. Det var nu mest barn från laget som bestod av 11-åringar, bland 13-åringarna var det bara några få som deltog, men de fick bokpåsar från sina tränare. Det var inte så många föräldrar som deltog, det var framför allt tränarna som följde med.

Information om utställningen gick ut via två annonser i lokaltidningen Mitt i Botkyrka, via affischer på biblioteket, på skolor och en fritidsgård samt via bibliotekets webbsida och nyhetsbrev.

ULRICEHAMNS BIBLIOTEK

Här kopplade man projektet till skolkulturen. Alla elever i årskurs 5 i Ulricehamns kommun bjöds in till stadsbiblioteket för att träffa författaren Niklas Krog och för att se utställningen. Biblioteket skyltade med idrottsböcker i samband med detta, samt tog emot boktips och tävlingssvar. Totalt nåddes ca 250 elever av aktiviteten som enligt utvärderingen var mycket uppskattad av både elever och lärare.

Under sportlovet var det tecknarworkshop med illustratören Peter Bergting. I samband med det visade bibliotekspersonal utställningen och boktipsade. 9 barn i åldern 9-13 år deltog. SISU kontaktade föreningar och bjöd in till att se utställningen och få en biblioteksvisning för flickor/pojkar 10-14 år. En förening, Ulricehamnsbygdens ridklubb, nappade och 5 flickor i åldern 13-20 år kom. De fick också ledarväskan från SISU och lagväskan som biblioteket

fyllt med böcker och material. Biblioteket gjorde även ytterligare tre bokkassar som SISU delade ut till olika lag. Man köpte in böcker om olika sporter för olika åldrar. Några böcker användes som bokpriser i den tävling som också anordnades.

Marknadsföring via pressmeddelande, annons i lokalpressen, affischering samt via både SISUs och bibliotekets webb- och facebooksidor. Lokaltidningarna skrev om utställningen och det gjordes även ett litet reportage om workshopen med Peter Bergting.

SURAHAMMARS BIBLIOTEK

Även i Surahammar hade man svårt att få till det med lag och tränare och bjöd så in via skolan. Alla årskurs 6 från Virsboskolan, Bäckhammarskolan, Tuppkärrsskolan och deras lärare bjöds in till en heldag i biblioteket, som är inrymt i Folkets hus. Man fick träffa författaren Mats Wänblad, delta i bokstavs- och bokpaketsjakt i biblioteket, se filmen ”Skruva den som Beckham” samt delta i boksamtal och möte med idrottare. Cyklisten Emma Ahlstrand, Ramnäs CK, och hockeytränaren Erik Modig, delade med sig av tips och tankar om läsning.

Det var 110 elever som deltog i alla aktiviteter, enligt uppgjort schema, och visning av utställningen var förstås också en del av programmet. De allra flesta av eleverna var aktiva inom någon idrott: ishockey, simning, ridning, fotboll, innebandy och amerikansk fotboll. Den var centralt placerad i biblioteket och i anslutning till den exponerades de böcker som idrottarna i utställningen rekommenderade. Dessutom fanns i biblioteket en presentation av författaren Mats Wänblad och några av de böcker han har skrivit.

Bokpaketen, som innehöll en blandning av skön- och facklitteratur på idrottstema, gick till skolbiblioteken på Virsboskolan, Bäckhammarskolan, Tuppkärrsskolan och Surahammars bibliotek. Två bokväskor med motsvarande innehåll fick SISU för att kunna deponera hos föreningar. Både SISU-konsulent och bibliotekarie medverkade under hela dagen.

Marknadsföring av utställning och projekt via notis i lokalpress, affischering samt SISUs och bibliotekets webb- och facebooksidor.

DRAGONSKOLAN I UMEÅ

I Umeå var man tidigt inriktad på att ha utställningen i samband med Littfest, som är Umeås årliga internationella litteraturfestival, men det var länge ytterst oklart vilket bibliotek som ville/kunde åta sig projektet. SISU Umeå sökte lämpliga lag, men det visade sig svårt för klubbarna att hitta tid. Lösningen blev att utställningen placerades centralt i idrottsgymnasiet Dragonskolan. Nu blev det ett samarbete mellan gymnasiebibliotek, SISU och Littfest, i vilket SISU var drivande och sammanhållande.

Två föreläsningar med fotbollsjournalisten Erik Niva arrangerades. Den första hölls på Dragonskolan och var mycket välbesökt, ca 550 personer fyllde aulan. Speciell inbjudan hade gått ut till skolans fotbollsgymnasieelever, Umeå Universitets studenter på Idrottsvetenskapliga programmet och föreningsledare och tränare i området kring Umeå. Erik Nivas andra föreläsning hölls på Littfest i Umeå Folkets hus, och även den blev välbesökt. Ett antal av SISU:s kontaktpersoner i föreningarna hade fått fribiljetter och i sin tur dragit med sig bekanta.

Biblioteket hade köpt in idrottsinfluerade böcker att läsa och låna, som skyltades på och kring utställningen. Samtidigt som utställningen monterades så anslog man affischer om föreläsningarna och projektet över hela skolan. Tidigare hade man spridit information om föreläsningarna via skolans intranät, och med hjälp av skolans instruktörer på idrottsprogrammet. Det har också spridits via facebook och till SISU:s föreningskontakter samt med Littfest tidningsannonser.

Utvärdering

Målet med projektet Att läsa är också en sport var att:

- Locka till läsande och samtal om böcker bland läsovana ungdomar och unga vuxna.
- Lyfta fram läsande manliga förebilder genom att visa på idrottare med läsintresse.
- Ge exempel på samarbeten, nationellt och lokalt, för att nå fler läsare.

Projektets väntade effekt:

- Förändrade attityder till läsning och manlighet
- Fler läsande män och därmed fler manliga läsande förebilder
- Lyfta fram hur läsning kan stärka självkänslan

De metoder som använts vid utvärdering av projektet har varit

- Projektrapporter från de lokala projekten. Rapporterna har innehållet uppgift om antalet deltagare i aktiviteter och ett uppskattat antal av hur många som sett utställningen, ekonomisk redovisning och beskrivning av utförda aktiviteterna
- Webbenkät till arrangörer - bibliotekarier, SISU-personal och tränare/ledare - har inför sitt projekt svarat på webbenkät om sitt förhållande till läsning. Efter projektet fick man en liknande enkät. Bilaga 3.
- Pappersenkät till barn och unga (i Umeå även studenter) som såg utställningen och/eller deltog i olika aktiviteter fick besvara en enkät på papper. Enkäten modifierades utifrån upplägg på respektive ställe. Bilaga 4.
- Telefonintervjuer med representanter från bibliotek respektive SISU på varje ort med frågor om samarbete.

Projektrapporterna

Alla fyra delprojekten fick olika upplägg utifrån sina förutsättningar. I Ulricehamn och Surahammar bjöd man in via skolan men försökte med hjälp av SISU att få in idrottande ungdomar också, antingen för att delta eller att medverka. I Umeå fanns utställningen i ett idrottsgymnasium och man bjöd in både elever och studenter från universitetet till föreläsningar med Erik Niva. Endast Tullinge, Botkyrka kommun lyckades få till aktiviteter tillsammans med lag och tränare.

Närmare tusen barn och ungdomar har sett utställningen, har fått lyssna och samtala med författare, fått boktips från bibliotekarier och fått läspåsar till sig själv och/eller laget.

Före-efter-enkäter till arrangörerna

En webbenkät skickades ut till deltagande vuxna före och efter projektet, sammanställning finns i bilaga 3. Frågor om egna läsvanor, åsikter om läsningens betydelse ställdes i båda enkäterna. I efter-enkäten ställdes också frågor om erfarenhet av samarbete bibliotek-idrott, om man ville fortsätta samarbetet och en öppen fråga om tankar kring samarbete ställdes. I efter-enkäten ställdes fråga om vilken/vilka föreläsare man lyssnat till och en öppen fråga om tankar efter att ha lyssnat på någon av föreläsarna.

22 personer svarade på före-enkäten och 13 personer på efter-enkäten. I båda enkäterna var det flest tränare som besvarade enkäterna (41 respektive 54 %).

I stort sett alla läser tidningar och tidskrifter regelbundet. De flesta läser böcker i någon form och textade filmer/TV regelbundet. Ungefär hälften läser bloggar och forum på nätet och ungefär en fjärdedel läser dataspel/chat och manualer och lyssnar på ljudböcker regelbundet.

De allra flesta läser för att få information och avkoppling men många också för att det är roligt, för att lära sig och förstå sig själv och andra.

Alla tycker att det är /ganska viktigt/ - /viktigt/ - /mycket viktigt/ att man själv läser men att det är /viktigt/ - /mycket viktigt/ att barn och ungdomar läser.

Det är inga stora skillnader mellan före- och efter-enkäterna, men en kommentar kan peka mot att effektmålet ”Förändrade attityder till läsning och manlighet” nåddes:

Läsa är viktigare än jag trodde - även för vuxna

Tre fjärdedelar saknar tidigare erfarenhet av samarbete mellan bibliotek-idrott. 92 % vill gärna fortsätta samarbetet. Två citat från den öppna frågan om tankar om samarbete får avsluta sammanfattningen av enkäten till arrangörerna:

Bra att det ligger off season så att fotbollsgänget har tid

Att jobba med föreningar av olika slag tror jag är viktigt för biblioteken för att nå ut till dem som inte självmant besöker biblioteket. Tror det kan vara till stor glädje för oss och dem.

Enkäterna till barnen

En enkel pappersenkät lämnades till barnen/ungdomarna i samband med att de fick se utställningen och delta i en aktivitet och 158 hörsammade uppmaningen. Närmare 80 % tyckte det var kul att kolla på utställningen och 86 % tyckte det var kul att lyssna på föreläsare. 117 stycken eller 74 % lämnade ett lästips. En mer detaljerad sammanställning finns i bilaga 4.

Telefonintervjuerna

Telefonintervjuer har gjorts med biblioteksrepresentanter i Tullinge, Surahammar, Ulricehamn och Umeå och med SISU-representanter i Stockholm, Västmanland och Västerbotten. Samtalen och svaren antecknades av mig, men ingen inspelning gjordes. Frågorna finns som bilaga 5.

Lotta Aleman skriver i rapporten att ”det blev många turer och mycket osäkerhet innan vi hittat och matchat distriktens SISU-konsulenter med kontaktpersoner på biblioteken så att lokala projektgrupper kunde bildas.” Samma process av osäkerhet och trevanden och tidsmatchning avspeglas sedan på lokal nivå. Alla nämner tidsaspekten; ”nu blev det ju bråttom...” ”om vi haft mer tid...” återkommer flera gånger i samtalen.

I Tullinge, Surahammar och Ulricehamn har biblioteket stått för bokning av föreläsare, marknadsföring, inköp av böcker till lag/skolor, plocka upp utställningen, skylta, förbereda boktips, köpa böcker till bokpåsar/bokpaket. Bjuda in lag/klasser. I Umeå blev bibliotekets roll bollplank till SISU kring idéer inför bokning av föreläsare och var med och packade

upp/ner utställningen som fick placeringen alldeles utanför biblioteket. Biblioteket köpte också in idrottsinfluerade böcker att läsa och låna, som skyltades på och kring utställningen. SISU:s roll i Tullinge, Surahammar och Ulricehamn var att kontakta lag och idrottare. I Umeå var SISU mer av projektledare då de tidigt såg att utställningen skulle passa in i årliga Littfest.

”Jag trodde det skulle bli bra, men det blev tio gånger bättre”

Samtliga tyckte att det var bra att få ett färdigt koncept, annars hade det varit svårt att ta kontakt med varandra – nu hade man något konkret att sätta igång med och också pengar att erbjuda ett attraktivt program. Marknadsföringsmaterialet upplevdes som fint och användbart som gjorde det lätt att just marknadsföra.

Alla tyckte att utställningen var fin och estetiskt tilltalande. De flesta tyckte den var lätt att plocka upp och arbeta med – men någon tyckte den var krånglig ”stor apparat att få ihop och sen gav den inte så mycket”. I Ulricehamn ifrågasatte kommunalrådet att utställningen blev placerad i biblioteket – man tyckte den skulle vara i idrottshallen istället. I Ulricehamn har biblioteket fått uppdrag från politiken att jobba mer med föreningar, de ska försöka bilda en grupp och har bokat möte med Fritidsverksamheten i kommunen

Surahammar tar upp bokpaketen som skapades och delades ut – som något man kan arbeta vidare med, till exempel vid läger eller cuper. Tullinge valde att köpa och dela ut Zlatanboken i LL-format för att pocketvarianten inte fanns i tillräckligt många exemplar. I efterhand ångrar de att de inte köpte inbundna Zlatanboken istället – det hade varit mer uppskattat och kostat marginellt mer.

Alla är nöjda med att få påbörja ett samarbete även om det varit svårt. Tidsaspekten är det främsta skälet till att det varit svårt att få till det. SISU påpekar att det är svårt att komma till enskilda tränare med en aktivitet mitt i verksamhetsåret, och vill man dessutom att tränaren ska förmedla information till vårdnadshavarna så krävs lång framförhållning. Man tror dock att detta är en bra form att samla lagen på och göra annat än träna idrotten tillsammans. Läsning kan vara en väg för att starta samtal – gagnar lagets gemenskap och sammanhållning – bra att få upp frågor som värdegrund och förväntningar – drömmar om det egna idrottandet.

Biblioteket menar att det är svårt att få till ett bra program – boka in författare t.ex. – och kolla med föreningar om tiden passar – och få detta att synka.

”Det är väl sådär som man är van att jobba.”

I Surahammar bestämde man sig (SISU och bibliotek i samförstånd) att man skulle bjuda in skolklasser för att nå fler och att SISU förmedlade deltagande av två lokala idrottsprofiler. SISU är mycket nöjd med att börja etablera kontakt med skolan men för biblioteket är det ingen ny samsamarbetsaktör.

I Ulricehamn tyckte man att det var bra att författarbesöket var på biblioteket – det är en utspridd kommun och varken lärare eller elever kommer självklart till biblioteket. De ska fortsätta att förlägga författarbesök på biblioteket istället för i skolan.

För att etablera nya samarbeten krävs mer kontakt, mer samtal om vad som ska uppnås.

De intervjuade har svårt att formulera vad de skulle ha gjort annorlunda, det är förstås svårt att veta när man inte provat detta förut. En person tyckte att det hade varit bra och roligt att få höra om de andras erfarenheter under projektets gång. På nationell nivå såg vi det som ett projekt med fyra delar men på varje ställe upplevdes det som ett ensamt projekt.

”Vi har ett nätverk som är fantastiskt för kommunen”

I Ulricehamn fick biblioteket inte kontakt med någon förening alls utan bjöd in skolklasser till utställningen och författarböcker och tycker att det ändå, sammanfattningsvis blev lyckat. I slutet av utställningsperioden kom en grupp idrottstjejer från ridklubben och det är man glad över, även om de inte representerade främsta målgruppen.

SISU har en kontaktyta som biblioteket fått del i och som är möjlig att använda och utveckla. En SISU-representant menar att idrotten gärna söker kulturella inslag men ser sällan att kulturen kommer till idrotten. Två av de intervjuade bibliotekarierna tror att det är en skillnad om barnen/ungdomarna blir inbjudna till biblioteket i egenskap av idrottare istället för elever.

Diskussion

SISU har reagerat positivt på samarbetet med skolan eftersom de inte har haft så mycket samarbete med skolan. Från styrgruppen av projektet har man varit mer kritisk över att några projektdeltagare vände sig till skolan eftersom det är en sådan etablerad samarbetspartner för biblioteket. Argumentet att vända sig till skolan har varit att man inte hunnit få kontakt med förening eller att man genom skolan når fler än om man vänt sig direkt till förening. Rent logiskt kan man säga att man faktiskt når fler – till och med alla – om man går via skolan. Ändå ville man alltså i det här projektet nå nya samarbetspartner och lyfta fram läsande manliga förebilder.

Jag har vid intervjuerna frågat om de tror att det är någon skillnad om man vänder sig till ett barn såsom varande en elev eller en fotbollsspelare. På Tullinge bibliotek, där man samarbetade med två fotbollslag, tror man att tilltalet från bibliotekets sida blev annorlunda mot tidigare när man haft bokprat för skolklasser. Nu vände man sig till insatta, intresserade och kunniga fotbollsskallar och bemödade sig med att hitta litteratur som kunde intressera dem (med det vill jag också säga att jag tror att bibliotekarier alltid bemödar sig med att hitta litteratur som kan intressera vid bokprat!).

Åse Hedemark skriver i artikeln Synen på barn och barns literacy – en studie av folkbiblioteksplaner i antologin *Libraries, black metal and corporate finance* att synen på barn inom barndomsforskningen ändrats från att se på barn som människor i vardande, human becomings, till att se barnen som beings, där fokus ligger på att barn är aktiva kulturvarer som påverkar sin omgivning. Alltså ett nytt barndomsparadigm där barn ses som kompetenta och handlingskraftiga – de är inte bara individer som ska fostras och formas till att bli kompetenta vuxna. Hedemark ser i sin studie ”att biblioteken som läsfrämjande aktör [...] utgår från en förförståelse som innebär att barns språk är bristande. Barnen har inget dugligt språk och framstår i och med denna utgångspunkt som passiva subjekt som måste förlita sig på att vuxna som aktiva subjekt kan avhjälpa denna brist.” (Hedemark 2013, s. 77). I det här projektet har biblioteken haft en möjlighet att närma sig barnen som aktiva subjekt, som kompetenta idrottare.

Vilken nivå är det strategiskt att nå; tränarna eller de idrottande barnen? Jag menar att båda är viktiga. I enkäten svarar en av de vuxna - Läsning är viktigare än jag trodde - även för vuxna –

min tolkning av denna kommentar är en insikt om vad det är att vara en förebild som vuxen, att det handlar om hela bilden man förmedlar. Utmaningen blir att komma fram till vad man vill samarbeta kring där alla parter känner sig som aktiva subjekt? För en ideellt arbetande tränare kan läsfrämjande arbete ligga lite väl långt från kärnuppdraget.

Vid telefonintervjuerna har alla nämnt tiden och timing som viktiga framgångsfaktorer. I inledningen av projektet pratade styrgruppen om någon slags gemensam träff eller Kick-off för alla projektdeltagare (fysisk eller digital). Av olika orsaker, främst svårigheten att matcha bibliotek med SISU-distrikt, som gjorde att projektet hamnade i tidsnöd i sista stund, så föll den idén bort. Förmodligen hade etableringen av nya samarbeten underlättats om någon form av träff hade ordnats.

I projektet har olika nivåer av samarbete/möten uppstått:

- Riksidrottsförbundet, i egenskap av Riksidrottsmuseet, Regionbibliotek Stockholm och SISU har börjat samarbeta. (Nationellt)
- Biblioteket och SISU har påbörjat samarbete med varandra (Lokalt; Surahammar, Tullinge, Ulricehamn och Umeå)
- Barn och ungdomar i rollen som idrottare har (i Tullinge tillsammans med sina tränare) lyssnat på föreläsare som talat om läsning (Lokalt; Tullinge och Umeå)
- Barn i rollen som idrottare har lyssnat på författare (Lokalt; Tullinge)
- Barn i rollen som elever har lyssnat på författare (Lokalt; Surahammar och Ulricehamn)
- Barn har i rollen som elever lyssnat på några idrottare som talat om läsning (Lokalt; Surahammar)

I projektet har bokpåsar, bokpaket och bokväskor förmedlats på olika sätt:

- Barn i rollen som idrottare fick en bokpåse med två böcker (Tullinge)
- Tränare fick bokpåse med samma böcker som sina spelare (Tullinge)
- Tränare fick bokväska med idrottslitteratur (Tullinge, Ulricehamn)
- Skolbibliotek fick bokpaket (Surahammar)
- SISU fick bokväskor för att kunna deponera hos föreningar eller lag (Surahammar och Ulricehamn)
- Biblioteket köpte in extra mycket böcker för att komplettera utställningen (Umeå)

Sammanfattande slutsatser

Utställningen var uppskattad av barn och ungdomar

Arrangemangen runt utställningen var uppskattade av barn och ungdomar

Insikten hos deltagande arrangörer om vikten av att barn och ungdomar läser är stor.
Insikten hos deltagande arrangörer om vikten av att de själva är läsande förebilder har ökat något i projektet.

Att starta ett helt nytt samarbete stimuleras av att ha ett konkret erbjudande att pröva sitt samarbete på

Det tar tid att etablera nytt samarbete. Projektet lyckades mycket bra på nationell nivå.

Mer stöd eller tid behövs för att etablera samarbete kommunerna.

Projektgruppen underskattade hur svårt det är att etablera nya samarbeten, speciellt när samarbetet sker i flera led.

Om idrotten ska vara ett aktivt subjekt i samarbetet så måste timingen vara bra

Fortsatt samarbete behöver problematiseras för att få hållbarhet. Ömsesidigheten och vad man vill uppnå måste diskuteras fram

Bilaga I. Produktion av utställningen

Våren 2012 gavs Riksidrottsmuseets intendent Karl Örsan i uppdrag att leda produktion av utställningen Att Läsa är också en sport.

Efter att ha satt sig in i styrgruppens syfte med projektet och de medel som fanns till förfogande till produktion skrevs en projektplan. Formgivaren Karin Robling kontrakterades efter att ha levererat idéskisser som låg i linje med intentionerna från projektledaren. Därefter preciserades innehållet där huvudsyftet var att finna ett språk och en form som kunde appellera till målgruppen ungdomar, i synnerhet pojkar, i ålder 10 – 20 år. Den skulle vara pedagogisk lättillgänglig och estetiskt tilltalande och innehålla rörlig bild och möjlighet till interaktivitet.

Faktamässigt underlag hämtades i första hand i forskningsantologin Läsarnas marknad, marknadens läsare (Statens offentliga utredningar SOU 2012:10). Även andra rapporter, litteratur mm studerades för att få en bred och korrekt bild av läsvanor mm.

Utställningen Att läsa är också en sport fick formen av en prispall. Fördjupningstexter fanns i en pekskärm där besökaren tryckte sig fram till önskad text. Stockholms Idrottsförbunds kommunikatör Pontus Gyllensten fick i uppdrag att filma och intervjua fyra idrottsprofiler som berättade om sitt förhållande till läsande. Dessa presenterades på en större pekskärm där besökaren i hörlurar kunde höra och se respektive profil.

Tillgänglighetsaspekten var en viktig del där bland annat rullstolsburna skulle kunna läsa och nå alla delar. Samtliga texter fanns även presenterade i punktskrift för personer med synnedsättningar.

Produktionen av utställningen skedde i september och oktober 2013. Det var av vikt att utställningen var relativt lätt att sätta upp och plocka ned samt att dess tekniska delar var driftsäkra.

För att testa driften och tillgängligheten ställdes utställningen upp i Riksidrottsmuseets lokaler under två veckor. Den 5 november 2012 skickades utställningen till sin första anhalt,

Huddinge bibliotek. Projektledaren deltog i uppsättningen för att förvissa sig om att allt fungerat som det var tänkt.

Utställningen har hitintills visats på 6 platser, från Huddinge till Umeå. Samtliga transporter och uppsättning samt nedpackning har skett utan några som helst problem.

Karl Örsan
Projektledare
Stockholm 2013-05-23

Bilaga 2. Om utställningen...på Riksidrottsmuséets webbsida:

Välkommen till vandringsutställningen Att läsa är också en sport!

Det kanske inte är så kul att läsa böcker? Hur kan man annars förklara att många ungdomar, framför allt unga killar, inte läser böcker? Eller finns det någon annan förklaring...

Ingen kan säga att man blir en bättre människa om man läser en bok. Allt läsande är individuellt. Varje människa bestämmer själv vad den tycker och om man vill läsa eller inte.

Om man läser en bok så stimuleras tankar, man tycker något. Bra eller dåligt. Och då kanske läsandet ändå kan vara ... skitkul?

Fotbollsspelaren Henok Goitom, friidrottaren Carolina Klüft, handbollslandslagets tränare Staffan Olsson och simmerskan Maja Reichard berättar i utställningen om vilka böcker de tycker är bra och vad läsandet har gett dem.

Att läsa är också en sport är en utställning som Riksidrottsmuseet producerat i samarbete med Regionbibliotek Stockholm, SISU Idrottsböcker, SISU idrottsutbildarna. Utställningen är finansierad av Kulturrådet.

Den visas på olika platser i landet under 2012-2013.

Bilaga 3. Enkäterna till arrangörerna

	Före	Efter
	22 st	13 st
	41 % tränare 32 % bibliotekspersonal 27 % SISU-personal	54 % tränare 31 % bibliotekspersonal 15 % SISU-personal
	62 % kvinnor 38 % män	54 % kvinnor 46 % män
0-20 år 21-40 år 41-60 år 61 år -	5 % 18 68 9	8 % 46 31 15
Jag läser regelbundet Tidningar/tidskrifter Dataspel & chat Böcker – skön Böcker – fack Ljudböcker Manualer Bloggar, forum på nätet Textade filmer/TV Annat	 96 % 18 77 73 18 27 50 68	 100 % 23 77 77 23 23 54 85 8*
Jag läser för att få Information Avkoppling Roligt Lära mig Förstå mig själv/andra Andra skäl	 100 % 82 73 77 59	 92 % 92 83 83 58 8**
Jag tycker det är så här viktigt : att jag läser	Inte alls viktigt 0 % Ganska viktigt 14 % Viktigt 18 % Mycket viktigt 68 %	Inte alls viktigt 0 % Ganska viktigt 8 % Viktigt 15 % Mycket viktigt 77 %
: att barn och ungdomar läser	Inte alls viktigt 0 % Ganska viktigt 0 % Viktigt 0 % Mycket viktigt 100 %	Inte alls viktigt 0 % Ganska viktigt 0 % Viktigt 15 % Mycket viktigt 85 %

Jag har samarbetat med idrottsförening – bibliotek förut	Ställdes inte	Ja 23 % Nej 77 %
Jag vill fortsätta samarbetet	Ställdes inte	Ja 92 % Nej 8 %

Arrangörers reflektioner efter att ha lyssnat på föreläsare:

Mats Vänblads föreläsning förstärkte det jag undervisat eleverna om när det gäller skrivprocessen.

det var jätteroligt att biblioteket fick vara med i det här sammanhanget då Erik Niva talade inför flera hundra gymnasieelever. Kändes som en prestigevinst för oss!

Läsa är viktigare än jag trodde - även för vuxna

Jag tyckte båda sa så mycket intressant. Båda pratade om värdet av den egna fantasin. Det tyckte jag kändes viktigt. Fick ny inspiration i jobbet och blev sugen på att skriva.

Fascinerande hur man bygger upp en historia. Intresserade elever. Roligt att möta ungdomarna och cyklisten Emma vid boktipsen - alla lästips till varandra. många av eleverna var aktiva i någon idrottsförening.

Jag var endast med under planeringsfasen.

Arrangörers tankar kring samarbete:

Jag tycker att det är bra om initiativet kommer från båda håll. Både från bibliotekets och från skolans håll.

Våra erfarenheter av samarbetet med SISU har varit mycket positiva.

Bra att det ligger off season så att fotbollslaget har tid

Att jobba med föreningar av olika slag tror jag är viktigt för biblioteken för att nå ut till dem som inte självmant besöker biblioteket. Tror det kan vara till stor glädje för oss och dem.

Mycket givande!

Vi kommer att stimulera idrottsföreningarna i länet att låna våra två "bokväskor" vid läger och resor. Samarbetet med biblioteket fungerade mycket bra och vi får se om det blir mer samarbete längre fram. Kanske det blir andra bibliotek i länet.

Kommunikationen mellan de inblandade måste bli bättre. Kanske går det att skapa ett insikten

hos deltagande arrangörer om vikten av att barn och ungdomar läser är stor diskussionsforum för just detta ändamål?

Lärdomar från projektet: Att börja planera i god tid. Att snabbt avgränsa en målgrupp. Att hitta andra mötesformer än att träffas "fysiskt". Roligt och givande med nya samarbetspartners.

Bilaga 4. Sammanställning av enkäterna till barn och ungdomarna

Spelarna

Tullinge:

25 pojkar

1 flicka

9-13 år

14 tyckte det var kul att titta på utställningen

12 tyckte det var neutralt att titta på utställningen

18 tyckte det var kul att lyssna på Johan Unenge

8 tyckte det var neutralt att lyssna på Johan Unenge

[11 tyckte det var kul att lyssna på Niklas Krog

5 tyckte det var neutralt att lyssna på Niklas Krog]

24 lämnade lästips

Surahammar

8 pojkar

13 flickor = 21 totalt som svarat

12-13 år

14 eller 67 % idrottar på fritiden

7 eller 33 % idrottar inte på fritiden

7 tyckte det var kul att titta på utställningen

14 tyckte det var neutralt att titta på utställningen

10 tyckte det var kul att lyssna på Mats Wänblad

8 tyckte det var neutralt att lyssna på Mats Wänblad

3 tyckte det var tråkigt att lysna på Mats Wänblad

15 lämnade lästips

Ulricehamn:

43 pojkar
55 flickor = 98 svar
11-12 år

85 eller 87 % idrottar på fritiden
13 eller 13 % idrottar inte

92 tyckte det var kul att titta på utställningen
4 tyckte det var neutralt att titta på utställningen
2 tyckte det var tråkigt att titta på utställningen

95 tyckte det var kul att lyssna Niklas Krog
3 tyckte det var neutralt att lyssna Niklas Krog

72 lämnade boktips

Umeå:

13 pojkar svarat
16-22 år

13 eller 100 % idrottar på fritiden

13 eller 100 % läser inte på fritiden

11 tyckte det var kul att titta på utställningen
2 tyckte det var neutralt

13 tyckte det var kul att lyssna på Erik Niva

6 lämnade lästips

Sammanställning:

158 barn och ungdomar svarade på enkäter, varav
89 pojkar
69 flickor
9-22 år

124 eller 79 % tyckte det var kul att titta på utställningen
32 eller 20 % neutralt tyckte det var kul att titta på utställningen
2 eller 1 % tyckte det var tråkigt tyckte det var kul att titta på utställningen

136 eller 86 % tyckte det var kul att lyssna på föreläsare
19 eller 12 % tyckte det var neutralt att lyssna på föreläsare
3 eller 2 % tyckte det var tråkigt att lyssna på föreläsare

117 eller 74 % lämnade lästips

Exempel på blankett: Utvärdering Att läsa är också en sport.

Tullinge bibliotek 17 januari 2013

Jag är POJKE FLICKA ochÅR!

1. Jag tyckte det var

att titta på utställningen!

2. Jag tyckte det var

att lyssna på Johan Unenge!

**Mitt
lästips:.....**

Bilaga 5. Intervjufrågor angående samarbete

1. Vem tog kontakt med dig ang. projektet?
2. Vad blev din roll?
3. Vad gick bra i samarbetet?
4. Vad gick mindre bra?
5. Vad vill du göra annorlunda?
6. Vad vill du uppnå med ett samarbete?

Bilaga 6. Sammanställning av lästips från deltagande barn och ungdomar

Lästips från Tullinge fotbollslag P03, P01 och P99

Messi - världens bäste av Luca Caioli
Simborgarmysteriet av Martin Widmark och Helena Willis
Cirkeln-trilogin av Sara Bergmark Elfgren och Mats Strandberg
Serien Spejarens lärling av John Flanagan
Serien om Sebastian Darke av Philip Caveney. Den första i serien heter Slaget om Keladon
Eragon av Christopher Paolini
Serien Bronsdolken av Michelle Paver. Den första i serien heter Den utstötte.
John Marsdens böcker
Serien Dagboken för alla mina fans av Jeff Kinney. Den första i serien heter Gregs bravader.
Nemi av Lise
Jag är Zlatan av Zlatan Ibrahimovic och David Lagercrantz
De magiska 12 av Michael Grant
Kalle Anka
Blodsborn av Tim Bowler

Och en av killarna uppmanar oss:
Läs bra böcker!

I Ulricehamn bjöds alla femteklassare in för att se utställningen och lyssna på Niklas Krog. I den enkla utvärderingsblankett som 98 barn svarade på har 88 % sagt att de idrottar på fritiden, 94 % tyckte det var kul att se utställningen och 97% att det var kul att lyssna på Niklas Krog. Dessutom uppmanades de att lämna ett eget lästips. 72 barn hörsammade denna uppmaning! Eftersom Niklas Krog var där är det extra kul att se att flera nämnt hans böcker, t.ex:

Drakmötet
En härskares själ
Krigare utan minne
Alla böcker av Niklas Krog är världens bästa böcker!

Många ger tips på serier av böcker som:

Harry Potter av J.K. Rowling
Lasse-Majas detektivbyrå av Martin Widmark och Helena Willis
Percy Jackson av Rick Riordan
Adam Blades böcker
Böcker av Holly Black
Conan av Goshō Aoyama
Dalslands-deckarna av Pia Hagmar
Bert-böckerna av Sören Olsson och Anders Jacobsson
Twilight av Stephenie Meyer
Allie Finkle av Meg Cabot
Spiderwick av Tony DiTerlizzi

Lennart Lordis loggbok av Tove Berggren
Enskilda titlar finns förstås också bland tipsen:

Sune älskar Sophie av Sören Olsson och Anders Jacobsson
Bakom masken av Kerstin Lundberg Hahn
Barnen i Bullerbyn av Astrid Lindgren
Guldkompassen av Philip Pullman
Amiralens arvinge av Chris Mould
Vargbröder av Michelle Paver
Syster, jag saknar dig av Jackie French
Rida på Golden av Inger Frimansson
Älskade Danny av Linzi Glass
Vem är du, Johanna? Av Lin Hallberg
Saknad - Jennie 3 år av Caroline B. Cooney
I taket lyser stjärnorna av Johanna Thydell
Ingen ser dig av Anna Knutsson
Häxans dotter av Maj Bylock
Zäta av Elsie Petré
Förlåt, Elina av Sofia Nordin
Anne Franks dagbok
Snögrottan av Laura Trenter.
Rum 213 av Ingelin Angerborn
Någon gömmer sig på Alcatraz av Eve Bunting
King of Sunset av Ulrika Ekblom
Skogens systrar av Petrus Dahlin
Spela för livet av Michael Williams
Afrodite och hämnden av Ritta Jacobson
Tvillingsjälur av Jacqueline Wilson
Två ord av Tanya Landman
Så blir man populär av Meg Cabot
Jag är Love av Märten Melin
Det här är jag av Allia Zobel-Nolan
Prästgudinnan av Åsa Hofverberg

Men ganska många har också tolkat uppmaningen att ge lästips i en lite mer coachande anda:

Hitta en bok som handlar om nått du gillar.
Fantasy
Läs dom böcker det är sport i
Läs den som du tycker om!
Läs det du gillar och som passar dig
Att börja med lätta böcker
Läs sånt du tycker är roligt eller spännande
Läsa mycket
Tycka det är kul
Sluta aldrig läsa för det är väldigt kul

Läsa är roligt

Slutligen två tips till författare och andra skrivare:

Skriv mer böcker

Skriv böcker med mycket verkliga saker